

KÄLLÖVNING 3

Forskares och journalisters syn på Carl von Linné

I det följande kommer du att möta några synpunkter från forskare och journalister som diskuterat Linnés förhållande till rasismen. Läs texterna och fundera sedan över nedanstående frågor. Diskutera gärna med en klasskamrat och skriv ned dina tankar runt frågorna.

1. Vad säger forskare och debattörer om Linnés förhållande till rasismen? Vad talar *för* att han var rasist och vad talar *emot*?
2. Jämför forskarnas tankar med källorna som användes i den första källövningen. Vad skiljer och vad förenar dem? Är källorna vinklade eller neutrala?
3. Är du mer eller mindre övertygad nu i frågan om huruvida Linné var rasist? Motivera!
4. Finns det fler sätt att få klarhet i frågan om huruvida Linné var rasist? Andra källor? Motivera!

KÄLLA 1

AFTONBLADET

Med Carl von Linné föddes den moderna rasismen

Staty eller ej – Sverige måste inse hans plats i rasismens historia

Av: Henrik Arnstad, Aftonbladet PUBLICERAD: 17 JUNI 2020, UPPDATERAD: 17 JUNI 2020

Carl von Linné i Humlegården i Stockholm. Foto: Leif R. Jansson/TT

Vetenskapsmannen Carl von Linné (1707–1788) har plötsligt blivit kontroversiell i Sverige. En namninsamling – som inspirerats av den internationella vågen av statyprotester i spåren av Black lives matter – har fått nära 2 000 underskrifter: "Vi kräver att statyn av Carl von Linné tas ner", skriver uppropet.

Namninsamlingen anklagar Linné för att ha varit rasist, dock utan att ange exakt vilket av Sveriges många Linnémonument som avses för destruktion. Någon skadegörelse av statyer verkar ännu inte ha förekommit.

Utomlands har det dock inträffat. I Boston har en staty av **Columbus** blivit av med huvudet och i Storbritannien har människor vält en staty av slavhandlaren **Edward Colston**.

I Sverige verkar reaktionen på protesterna mot Linné mest vara förvåning. Världsberömda svenskar är en sällsynthet – men Linné är en av dem, med sin trevliga uppsyn på svenska hundralappar.

Är "blomsterkonungen" inte någon att vara stolt över? Denne briljante naturvetenskapsman lade grunden för systematiseringen av växter och djur. Linné personifierar den moderna vetenskapens framväxt, det kritiska tänkandet och därmed även vår egen tidsålder – moderniteten. Det är inte konstigt att hans minne hyllats med statyer, både i Sverige och utomlands.

Var Linné rasist? SVT:s nyhetsinslag ställde frågan till idéhistorikern **Gunnar Broberg** och fick svaret "möjligen".

Svenska Dagbladets ledarsida anser att Linnés eventuella rasism spelar mindre roll, ett samhälle ska inte ta bort statyer. "Vad går förlorat om vi städar bort det som vi i dag inte håller med om", undrar ledarredaktionen retoriskt.

Många skribenter försvarar Linné. Så farlig kan han väl inte ha varit? Tidningen *Norran* skriver att vi måste "skilja på människor som gjort rasism och förtryck till sitt livsverk från dem som varit barn av sin tid", det vill säga Linné. Andra anser att Linné inte kan jämföras med utländska "riktiga" rasister, vars mordiska verksamhet präglade 1800- och 1900-talets historia.

Denna svenska överslätande syn på Carl von Linné som perifer i rasismens historia är dock felaktig. Linné var en av världshistoriens centrala, mest inflytelserika och viktigaste rasistiska ideologer. I alla fall enligt den internationella rasismforskningen, som ger Linnés inflytande stort utrymme i vetenskaplig

litteratur. Det är på tiden att Sverige konfronterar detta faktum.

Linné bidrog till en fullständig förändring av den sociala, politiska och biologiska synen på människan. Innan Linné och moderniteten legitimerades rasism – liksom andra förmoderna system av social makt – framför allt via religion. Rasism är en politisk ideologi som existerat åtminstone sedan 300-talet. Linné uppfann inte rasismen. Men han anpassade den inför en helt ny tid.

Den brittiske rasismforskaren **Francisco Bethencourt** skriver att Linnés arbeten blev grundstenen i den moderna rasistiska utvecklingen. Människor bedömdes inte längre religiöst utan klassificerades utifrån anatomi, fysiologi och biologi.

Rasismforskaren **Ali Rattansi** skriver att Linné indelade människor i fyra kategorier; vita, röda, gula och svarta. De vita människorna var vackra, muskulösa, omdömesgilla och uppfinningsrika. De svarta människorna var motsatsen – frånstötande, tröga och oföretagsamma. Linné "etablerade en mänsklig hierarki", skriver Bethencourt.

Linnés skapelse kallas ibland för "vetenskaplig rasism" och blev ideologi för oräkneliga folkmord. Miljoner dog, förtrycktes och förslavades utifrån idén om vit överlägsenhet. En modernitetens tanke som legitimerades via Linné och andra forskare som vetenskaplig "sanning".

Många drabbades av folkmordsrasismen, men särskilt utsatta var människor som européerna klassades som svarta. Vilka var fler än enbart afrikaner. Ett exempel är den australiska ursprungsbefolkningen, som 1788–1901 minskade från cirka en miljon till färre än 50 000.

Carl von Linné hade mig veterligen inget blod på sina egna händer. Men hans enormt inflytelserika vetenskapliga pionjärbete skapade en ideologisk modernitet, vars praktik förskräcker in i vår tid.

I den moderna rasismens historia är Linné ingen perifer gestalt, utan en av huvudpersonerna. Kunskap om detta är av betydelse. Oavsett statyer.

Linnés förhållande till rasism är komplicerat

KRÖNIKA 5 maj 2021

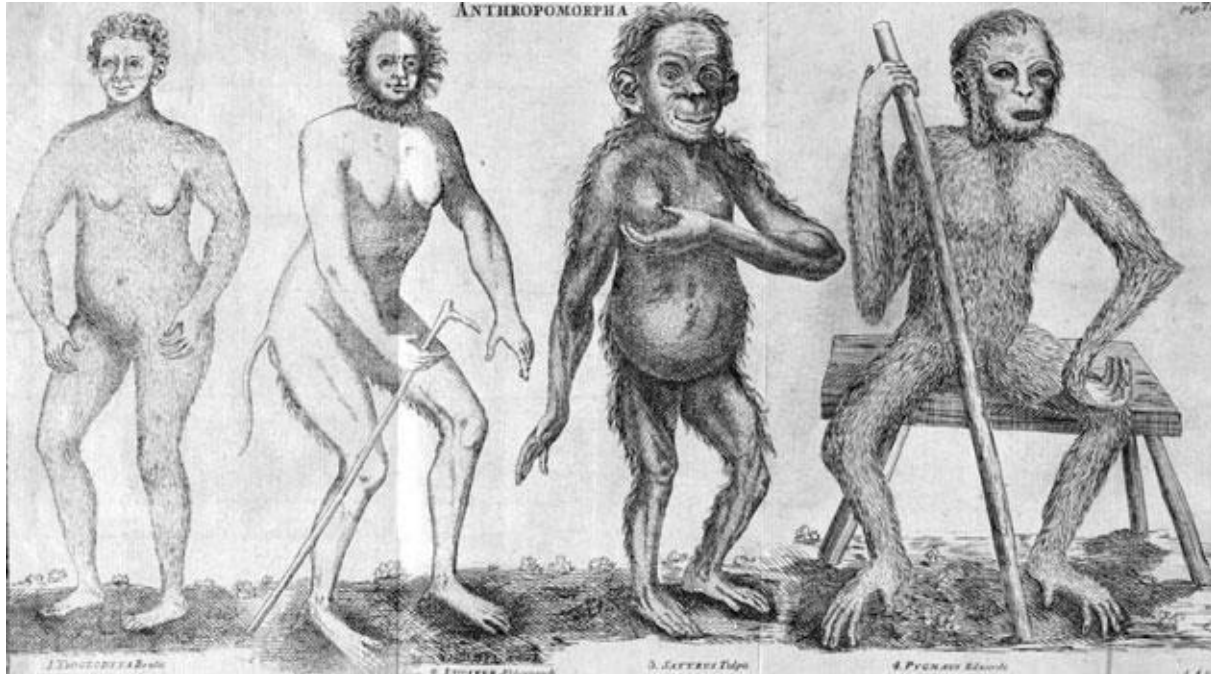

Illustration från avhandlingen *Anthropomorpha* av Christian Emmanuel Hoppius under ledning av Linné. Illustrationen beskriver släktskapet mellan människor och apor.

Foto/bild: Wikimedia commons

Sedan juni 2020 har Carl von Linné debatterats både i Sverige och internationellt. Den tändande gnistan var BLM-rörelsens aktioner efter Georg Floyds död i Minneapolis. Statyer av slavägare kritiserades eller revs. I Sverige har debatten mycket handlat om Linné och om han var rasist eller rasbiolog. Vi menar att denna debatt är alltför polariserad och förenklad och vill nyansera frågan, skriver Annika Windahl Pontén och Linda Andersson Burnett.

Debatten har i hög grad förts från en av två ståndpunkter. Ena sidan hävdar att Linné var den förste att formulera ”vetenskaplig rasism” och det går en rak linje till rasbiologi och våra dagars rasism.

Andra sidan menar att Linné inte var rasist, allt kan förklaras av att han är ”ett barn av sin tid”. Vi anser att ingen av dessa ståndpunkter är rimlig och vi vill därför problematisera några argument som förekommit. I våra resonemang stöder vi oss både på egen och andras forskning. Det finns gott om forskning som belyser frågor om Linné, kolonialism och rasism. Sådan forskning bedrivs vid Uppsala universitet, men också internationellt vid t ex Linnean Society.

Var Linné rasist eller rasbiolog? Linné var intresserad av ordning och gränser i naturen. När det gällde människan trodde han att det fanns en människoart. Han använde inte termen ras men delade

in människor i 4 varieteter. De delades in efter världsdelar och hudfärg: europeisk (vit), afrikansk

(svart), asiatisk (gul) och amerikansk (röd). Varieteterna knöts till egenskaper och de sämsta fanns hos afrikanen som han ansåg förslappad av varmt klimat. Den vita europén skildras å andra sidan som uppfinningsrik.

Linné trodde att skillnader berodde på klimat och seder. Han var inte rasbiolog och kunde inte förutse vad rasbiologer senare skrev. Det finns emellertid en värdering eftersom varieteterna ordnas i en hierarkisk lista. Listan ändras i olika utgåvor, men afrikanen är alltid sist. Linné är en av dem som bidrog till framväxten av vetenskaplig rasism. Vi menar dock att det är svårt att se att vetenskaplig rasism har en ”fader”, det är resultat av en historisk process där Linné är en del men där många faktorer och personer inverkat. Att söka en ”grundare” blir närmast en omvänd genikult.

Är Linné ett barn av sin tid? Linné var inte först eller ensam om att uttrycka sig nedlåtande och stereotyp. Hans klassificering i *Systema Naturae* fick dock stort genomslag och spreds världen över. Naturalhistoriker studerade och klassificerade nu också människor och Linné gav den aktiviteten vetenskaplig förankring. Såväl hans svenska studenter som naturalhistoriker i andra länder, bl a Storbritannien och dess imperium, anammade linneanska idéer. Det är viktigt att tillägga att vissa av Linnés efterföljare lade stor vikt vid skillnader mellan människor, andra väldigt lite.

1700-talet uppvisar ett spektrum av förhållningssätt till människor från olika delar av världen, liksom till slaveri och kolonialism. Det fanns människor med afrikansk bakgrund som Olaudah Equiano och Ottobah Cugoana som skrev om slaveriets barbari och sin egna mänsklighet. Det fanns även kritik mot hur Linné och andra avhumaniserade afrikaner, t ex av filosofen James Beattie. Alla dessa är "barn av sin tid" och ett sådant argument kan inte ursäktas orättvisor eller oförrätter i historisk tid. Vi kommer aldrig ifrån

att vi bara kan studera historia genom den lins vår tid utgör. Samhället var annorlunda, då fanns och försvarades orättvisor som vi inte accepterar i dag.

Frågan om vem som får stå staty i vårt offentliga rum är viktig. Att ompröva vem som representeras och varför är rimligt. Ibland är den bästa lösningen att ta ner en staty, ibland finns andra lösningar som att informera om dess komplexa historia. Arvet efter Linné har använts på både bra och dåliga sätt, vare sig det handlar om statyer eller idéer. Det är vårt gemensamma ansvar hur vi använder det arvet i dag

Annika Windahl Pontén, filosofie doktor i idé- och lärdoms historia, Uppsala universitet

Linda Andersson Burnett, forskare vid Institutionen för idé- och lärdoms historia, Uppsala universitet.